

Coalitieakkoord 2007-2011

Inleiding

In het koersdokument "*Fryslân: iepen en eigen*" hebben wij een koers uitgezet die moet leiden naar een Fryslân voor de toekomst, een Fryslân foarby de kym! Vanuit zijn eigen unieke kenmerken als taal en cultuur, sociale cohesie, de kwaliteit van het landschap, een levend platteland, sterke steden, de landbouw, natuur en water, is Fryslân sterk aanwezig. En met de toenemende globalisering zijn dat authentieke waarden die wij als waardevol beschouwen. Tegelijkertijd willen wij als voorbeeld voor anderen inzetten op een maatschappij die duurzaam, veilig, innovatief, inspirerend, respectvol en bloeiend is. Werken aan een Fryslân dat open staat voor de rest van de wereld en met Friezen als wereldburgers. En een Fryslân waar we kinderen het perspectief kunnen bieden om hun leven lang te kunnen leren, werken, wonen en recreëren. Kinderen laten opgroeien tot zelfbewuste mensen in een open maatschappij en open voor alle culturen.

Vanuit onze visie op een meer duurzaam, groen, sociaal, Frysk eigen en economisch sterk Fryslân willen wij in dit coalitieakkoord aangeven welke koersaccenten ons de komende jaren voor ogen staan.

In het coalitieakkoord, dat ook als opmaat voor de Begroting 2008 dient, wordt het bestaand beleid dat als koersversterkend wordt aangemerkt, binnen de thema 's *Minsken*, *Wurk* en *Omjouwing* kort beschreven. Onderdelen binnen het bestaande beleid die de door ons gewenste koers niet of in onvoldoende mate versterken willen wij heroverwegen. De wettelijke taken zullen worden getoetst op de meest doelmatige wijze van uitvoering. Bij de inzet van personeel en middelen willen wij een verdere ombuiging naar uitvoering van beleid.

Deze beschouwing op provinciaal beleid wordt weergegeven om de komende vier jaar als coalitie te kunnen beschikken over een richtlijn voor intensiveringen en bezuinigingen. De coalitie wil haar beleid vanuit een gezonde financiële basis realiseren. Daartoe moet zowel de jaarlijkse begroting alsmede de meerjarenraming naar in- en uitgaven in evenwicht zijn. Voorgaande betekent dat naast de al in gang gezette taakstelling op bedrijfsvoering, als gevolg van de koerstakendiscussie ook taken geschrapt kunnen worden of minder intensief worden uitgevoerd. De daarmee vrijvallende middelen zullen in eerste instantie worden ingezet om de bezuiniging in het provinciefonds op te vangen.

Aan de nieuwe beleidsvoorstellen die voortvloeien uit de koerswijziging is eerst een indicatief bedrag gehangen, voor de vaststelling van de Begroting 2008 wordt dit nader onderbouwd. Het nieuwe college wordt verder gevraagd om aan de hand van dit coalitieakkoord, voor de komende vier jaar een termijnagenda op te stellen.

In het coalitieakkoord is het financieel kader voor de komende jaren opgenomen. Wij zijn ons bewust van de spanning tussen onze ambities en de dekkingsmogelijkheden. Er komt een forse bezuiniging op het Provinciefonds, maar ook los daarvan is er al sprake van een krappe begrotingsruimte.

Naast de financiële ruimte die ontstaat door de genoemde heroverwegingen willen wij de eventuele vrijval binnen beleidsprogramma 's inzetten op de koersversterkende onderdelen van dat programma.

De opbrengsten van de opcenten zullen vooral worden ingezet ten behoeve van het programma Verkeer en Vervoer, daarnaast blijft de mogelijkheid om deze middelen ook voor koersversterkende projecten te gebruiken. Verder is het verhogen van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting, ook om strategische redenen, onontkoombaar.

Met betrekking tot de ambities zoals neergelegd in het Koersdocument willen wij nadrukkelijk stellen dat wij eerst inzetten op de opcenten en de Nuon dividenden, daarna wordt gekeken naar de overige financiële mogelijkheden (zoals het op niveau brengen van de doeluitkering Jeugdzorg, extra Nuon dividend/fusiedividend, Waddenfonds, aardgasbaten). Pas daarna (en zonedig) kiezen wij voor de inzet van de Falcon gelden. Het college wordt gevraagd om bij de aanbidding van de Begroting 2008 te komen met een nadere uitwerking van de criteria voor de besteding van Falcongelden, zodat duidelijk is waarvoor deze gelden kunnen worden ingezet.

Als provinciale overheid die efficiënt en effectief wil werken, streven wij naar een zo groot mogelijk draagvlak onder de inwoners van Fryslân. Wij willen initiatieven vanuit de basis stimuleren en steunen en willen dienstbaar zijn aan de Friese samenleving.

Wij willen de andere fracties binnen Provinciale Staten uitnodigen de komende jaren met ons samen te werken om de uitvoering van de beschreven koers voortvarend te laten zijn. De fracties van CDA, PvdA en ChristenUnie willen graag in een open dialoog met u werken aan een duurzaam, sociaal, economisch sterk, iepen en eigen Fryslân.

Minsken

Als leidraad geldt voor ons dat het beleid gericht moet zijn op het welzijn en welbevinden van alle inwoners van Fryslân waarbij wij uitgaan van de menselijke maat, met aandacht voor de individuele behoeften en vanuit een sociale en culturele samenhang.

Bestaand beleid - koersversterkend

Vanuit de visie dat inwoners van Fryslân zelfredzaam, vitaal, innovatief zijn en samen invulling geven aan het welzijn van zichzelf en elkaar draagt de provincie met de uitvoering van het programma Sociaal Beleid en Zorg bij aan de ontwikkelingen op het terrein van **Zorg en Welzijn** in Fryslân.

De provincie is in grote lijnen binnen drie taakgebieden actief, te weten: Jeugdzorg, Sociaal Beleid en Zorg Algemeen. Voor deze drie taakgebieden gelden verschillende verantwoordelijkheden en neemt de provincie verschillende posities in.

De provincie voert de Wet op de jeugdzorg uit. Deze kent twee pijlers: de financiering van Bureau Jeugdzorg waaronder de inkoop van jeugdzorgaanbod en de planningstaak (regie). De regierol is erop gericht de verbinding te leggen tussen de verschillende terreinen binnen het jeugdbeleid (Jeugdzorg, Onderwijs, Gezondheid, Arbeid en Veiligheid) en de ketensamenwerking te bevorderen.

In het jeugdbeleid moet het welzijn en welbevinden van het kind centraal staan, waarbij wij uitgaan van het recht voor ieder kind om zijn/haar talenten volledig te kunnen ontplooiën. Met het sociaal beleid geeft de provincie uitvoering aan haar wettelijke ondersteunende taak ten behoeve van het welzijnsbeleid in Fryslân. De basis voor het sociaal beleid is het Sociaal Rapport, de Sociale Agenda en het Sociaal Beleidskader. De uitvoering wordt jaarlijks vastgelegd in een uitvoeringsprogramma.

Accenten binnen het sociaal beleid voor de komende jaren zijn betere ondersteuning van de vrijwilligers, aandacht voor de inzet van arbeidsgehandicapten en de positie van uitkeringsgerechtigden. Via het recent ingestelde provinciale armoedefonds willen wij gemeenten en instellingen een helpende hand bieden op het gebied van de armoedebestrijding.

De nota Boppeslach zet duidelijk in op het bestrijden van de onderwijsachterstanden in het basisonderwijs. Andere speerpunten binnen het **onderwijsbeleid** zijn een betere organisatie van de aansluiting (V)MBO op de beroepspraktijk, taalbeleid, meer Friestalige pjutteboartersplakken en “trijetalige skoallen”, de Kenniscampus en het totstandkomen van een Europees Kenniscentrum Meertaligens bij de Fryske Academy.

Het huidige beleid op het gebied van **cultuur** is opgenomen in de nota “Sels dwaan! 2005-2008”. Speerpunten binnen het cultuurbeleid zijn: stimuleren van ondernemerschap kunstenaars binnen cultuur en economie, versterken van het cultureel klimaat voor professionals en amateurs en door te investeren in ontwikkeling en opleidingen, een bibliotheeknetwerk dat aansluit op de veranderende wensen van het publiek, museumbeleid en versterken van beeldend kunstklimaat.

Het provinciaal **taalbeleid** is gericht op het beschermen en op uitnodigende wijze bevorderen van de Friese taal in alle maatschappelijke domeinen. Een nieuwe taalnota is in voorbereiding en wil met name inzetten op het bevorderen van de Friese taal in de zorg en onderwijs. Verder willen wij dat het Fries als tweede rijkstaal wordt opgenomen in de Grondwet.

Koersaccenten

Op basis van het koersdocument en waar mogelijk aansluitend bij het bestaande beleid wordt voor de komende vier jaar gekozen voor een intensivering in de volle breedte van het thema Minsken.

Concreet betekent dit:

Sociaal beleid
Stimulering van totstandkoming van Centra Jeugd en Gezin
Pilot gezinscoaches
Steunen initiatieven beperking instroom in de Jeugdzorg
Stimulering eerstelijnsgezondheidszorg, welzijns – en maatschappelijk werk incl. professionalisering peuterspeelzaalwerk
Passend netwerk mantelzorgsteunpunten en zorgposten in WMO-(loketten)
Vrijwilligers (en organisaties) optimaal gefaciliteerd en professioneel ondersteund
Preventieve voorlichting voorkoming en bestrijding verslaving alcohol, drugs, gokken en internetgebruik
Spreading opvangvoorzieningen drugsverslaafden en daklozen
Tijdelijke (crisis)opvang jongeren
Gebruiksruimten niet bij scholen, niet toegankelijk voor jongeren
Pact tegen schooluitval: 1. project bestrijding voortijdig schoolverlaten en 2. project bestrijding alcoholmisbruik onder jongeren
Vaste basisbijdragen bestaande steunfuncties en maatschappelijke organisaties
Stimuleren initiatieven totstandkoming hospices
Regisseursrol maatwerk preventie, participatie, opvang en emancipatie van mensen met maatschappelijke achterstanden
Wijkcentra en Multifunctionele accommodaties (MFA's)
Stimuleren contact jongeren verschillende culturen (o.a. projecten Tumba en Present Promotions)
Stimuleren, ondersteunen breedtesport (BOS) en Sport en Beweging
Scouten, ondersteunen individuele sporttalenten
Verankering Friese sporten in sportopleiding en regulier onderwijs
Overbodige regelingen afschaffen (bestaande begroting)
Resultaatafspraken steunfunctie-instellingen (bestaande begroting)
Tijdelijke ondersteuning gemeenten WMO
Terugbrengen aantal loketten (bestaande begroting)
Zorgtoerisme
Medeverantwoordelijkheid 'pardonners'/oude wetters voor de jaren 2008 en 2009
Sociale duurzaamheid; positie van de zwakkere op de arbeidsmarkt versterken
Budget voor wijkcentra
Onderwijs
Sociaal Platform Preventie
Onderwijsachterstanden extra Boppeslach
Interventieteams onderwijskwaliteit
Groei frysktalige pjutteboartersplakken
Groei trijetalige Skoallen
VMBO/mbo regionale arrangementen, waaronder meester - gezelttrajecten
HBO/WO; kennishotspots
Cultuur en taal
Basisvoorzieningen
Amateurkunst
Vernieuwende initiatieven en fonds cultuur sport
Topkunst
Broedplaatsen/ opleidingen (in komend Rijkscultuurconvenant)
Verbinding cultuur en economie
Steatskommisje Fryske taal en kultuer (û.o. Frysk yn 'e Grûnwet)
ICT en Frysk

In de Begroting 2008 en verdere begrotingen wordt een nadere prioritering van de projecten, alsmede een verdere uitwerking en financiële onderbouwing opgenomen.

Wurk

Met aandacht voor versterking van de werkgelegenheid, met een goede balans tussen werk, natuur, milieu en kwaliteit voor het landschap, willen wij investeren in duurzaamheid, innovatie en kwaliteit.

Bestaand beleid - koersversterkend

Doelstelling van het **economisch beleid** is het bevorderen van de duurzame economische ontwikkeling van de provincie Fryslân gemeten in termen van werkgelegenheid, investeringen en inkomen. Het gaat daarbij om het wegwerken van de achterstanden ten opzichte van de rest van Nederland voor wat betreft de groei van de werkgelegenheid, werkloosheid en investeringen én het behouden en verder versterken van de concurrentiepositie van het Friese bedrijfsleven. Daarbij willen wij ook nadrukkelijk oog hebben voor de positie van de economisch zwakkeren als arbeidsgehandicapten.

Het huidige economisch beleid legt steeds meer nadruk op het belang van innovatie. De concurrentiepositie van een regio wordt bepaald door factoren als: kostenniveau, productiviteit en aanpassings- en vernieuwingsvermogen. Het accent van het regionaal economisch beleid heeft de afgelopen decennia steeds nadrukkelijk gelegen op het verlagen van de kosten. D.w.z. op verbetering infrastructuur (wegen, bedrijfsterreinen, etc.). Centraal in het Europees beleid staan de zgn. Gothenburg strategie, gericht op duurzaamheid, en de Lissabon strategie, gericht op innovatie. Deze beleidslijnen krijgen hun vertaling in zowel EU als nationale documenten. Op provinciaal niveau is deze ontwikkeling onderkend en is besloten op een aantal terreinen deze uitdaging op te pakken. Op economisch gebied wordt in noordelijk verband (SNN) intensief samengewerkt. Voor de periode 2007-2013 is het gezamenlijke beleid en strategie vastgelegd in de Strategische Agenda Noord-Nederland. Insteek is om in het noorden een transitie te maken van een relatief traditionele industriële productie-economie naar een op kennis gebaseerde economie. De Noordelijke Ontwikkelingsas (NOA) zien wij als een kans voor de ontwikkeling van Noord-Nederland en Fryslân.

Om zich als provincie nadrukkelijk te kunnen onderscheiden op het gebied van duurzaamheid gekoppeld aan innovatie, maar ook om in te kunnen spelen op de toekomstige uitdagingen (mondialisering, vergrijzing en klimaatverandering) is binnen het provinciaal beleid een aantal aandachtsgebieden benoemd: Water(technologie), Energie, Toerisme, Metaal, Groene Life sciences en Zorg-economie.

Om de centrumpositie van **Leeuwarden** in Fryslân en Noord-Nederland te versterken en verder uit te bouwen wordt in de resterende convenantperiode een extra inspanning geleverd. Daarbij wordt de nadruk onder andere gelegd op het optimaliseren van de bereikbaarheid en ontsluiting én versterking van de positie van Leeuwarden als centrum van werkgelegenheid in de provincie Fryslân, in Noord-Nederland en (inter)nationaal met een accent op diensten en kennis.

De hoofddoelstelling van de samenwerking **A7-zone** is om een krachtige impuls te geven aan de economie in die zone en daarmee aan de Friese economie en de economie van Noord-Nederland als geheel. Om de positie van de A7-zone te versterken en verder uit te bouwen wordt in de volgende convenantperiode een extra inspanning geleverd door de vijf betrokken gemeenten en de provincie.

In de economische **Westergo-zone** is een werkplan opgesteld dat zich richt op de thema 's ontwikkeling glastuinbouw, Business Development en Innovatie bedrijvigheid, toeristische arrangementen en cultureel aanbod, integrale ontwikkeling Harlingen en marketing- en

promotiestrategie. Naast de investeringen van de provincie wordt van de betrokken gemeenten ook de nodige inspanning verwacht.

Wij willen dat voor de Westergozone eenzelfde beleidsinzet als bij de A7-zone wordt gepleegd.

Buiten de economische kernzones willen wij het MKB en de verdere economische ontwikkeling op het platteland ook actief stimuleren.

Met de inzet op de **kenniseconomie** voor landbouw is een bescheiden begin gemaakt met de partners in Fryslân. Gekoerst wordt op een soort landbouw-valley waarin de primaire sector, LTO, de opleidingen, het agri-nutri bedrijfsleven en anderen samen met de provincie komen tot een alliantie die zorgt voor ontwikkeling van kennis, verspreiding van kennis en verkoop van kennis in (met name ook Oost-) Europa.

Het bestaande beleidskader voor het Friese Merenproject is verdeeld in twee sporen. Het plan van aanpak 2000 schetst het kader voor de investeringen die moeten leiden tot een kwaliteitsverbetering in het Friese Merengebied. Het achterliggende doel is een versterking van de marktpositie van de sector **recreatie en toerisme** in het Friese Merengebied. Het plan van aanpak 2^e fase 2006-2013 voorziet in een aanscherping van de koers om een werkgelegenheidsgroei van 30% in 10 jaar in de Friese watersport gedurende de looptijd van het Friese Merenproject mogelijk te maken. Essentiële randvoorwaarden voor het succes voor het Friese Merenproject zijn onder andere promotie en marketing, behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit, een goede waterkwaliteit, de koppeling tussen de watersport, cultuur en natuur en een goede samenwerking tussen overheden, bedrijfsleven en onderwijs.

Als onderdeel van het werken aan Fryslân zijn in het afgelopen jaar ruim 700 **fiersichten** in beeld gebracht door de Friese bevolking. Wij willen die initiatieven en projecten uitvoeren die passen binnen de in dit koersdocument genoemde doelstellingen: Frysk eigen, duurzaam, werkgelegenheidsbevorderend, sociaal en met oog voor de menselijke maat. Uitvoering van de projecten vindt plaats onder regie van de provincie en via de verschillende beleidsprogramma 's en in goed overleg met gemeenten, maatschappelijke organisaties en private partijen.

Koersaccenten

Binnen het thema Wurk willen wij de komende vier jaar investeren in duurzaamheid, innovatie en kwaliteit.

Concreet betekent dit:

Werkgelegenheid
Watertechnologie; Vitens aandelenkapitaal
Parkmanagement
Landbouwvalley
Economische Duurzaamheid
Doe fonds
ICT
Infrastructuur
Fryske Fiersichten
Fryske Fiersichten

In de Begroting 2008 en verdere begrotingen wordt een nadere prioritering van de projecten, alsmede een verdere uitwerking en financiële onderbouwing opgenomen.

Omjouwning

Streven naar een voortrekkersrol van Fryslân op het gebied van innovatie en duurzame ontwikkeling.

Aandacht voor landbouw, natuur, landschap en water als kernkwaliteiten van Fryslân.

Fryslân dat voor een ieder goed bereikbaar is, ook met openbaar vervoer.

Bestaand beleid - koersversterkend

Het kader voor het provinciaal **ruimtelijk beleid** is vastgelegd in het Streekplan Fryslan 2007 en in overeenstemming wordt gebracht met hetgeen in het koersdocument is opgenomen. De uitvoering van het streekplan verloopt niet alleen via dit geraamde budget, maar wordt ook opgenomen in verschillende andere programma's zoals Friese meren, Centrale As, A7, Westergo, Plattelânsbeleid, Stadsconvenant Leeuwarden, etc. De extra inzet zal met name gericht zijn op het vergroten van de ruimtelijke kwaliteit.

In het bestaande **plattelandsbeleid** wil de provincie een platteland dat leefbaar is en vitaal, waar mensen zich welbevinden en een blijvend toekomstperspectief hebben. De nota plattelandsbeleid spreekt van "Fan boppeôf ynspirearje en fan ûnder op stimulearje". Via Plattelânsprojekten wordt gewerkt met projecten die de vernieuwingskracht van het platteland versterken en met projecten waarop ingestoken wordt op initiatieven van onderop.

Het sociaal-economisch beleid voor de **landbouw** bestaat uit het stimuleren van de vernieuwing van de landbouw in alle soorten en maten. Uitgangspunt is dat de sector schoon en gezond is, breed en divers en goed en efficiënt en dat de biologische landbouw daarin meegestimuleerd wordt. Gewerkt wordt met provinciale projecten die de sector stimuleren en met het aansluiten bij projecten van de sector zelf.

Het bestaande beleid voor **natuur** in samenhang met **landschap, landbouw** en **water** koerst op natuur en flora en fauna in Fryslân met hoge kwaliteit en Friese burgers die zich bewust zijn van de waarde van de natuur. Dit betekent dat de Ecologische Hoofdstructuur wordt ingevuld, waarbij een stevig aandeel wordt geleverd door agrarisch natuurbeheer en beheer door particulieren en dat groene wetten worden uitgevoerd.

Het bestaande beleid voor landbouwontwikkeling in planologische zin is het faciliteren van de landbouw, van verbredende landbouw tot grootschalige landbouw.

Het beleid aangaande natuur en landschap, landbouw en water wordt in provinciale regie in samenhang uitgevoerd. De budgetten van het rijk van ILG, de Europese middelen van POP en de provinciale middelen zijn bijeengebracht in één provinciaal meerjarenprogramma. Er staat een uitvoeringsorganisatie Landelijk Gebied die samen met DLG zorg draagt voor gebiedsontwikkeling. Werkende weg wordt samen met de streek tot stevige investeringen gekomen.

Het huidige beleid voorziet in veel **gebiedsgerichte visievorming en ontwikkelingsgerichte projecten**. Zo zijn er op dit moment Dongeradeel, NW-Fryslân, Appelscha, Lauwersmeer.

Het **waterbeleid** wordt in het derde waterhuishoudingsplan geactualiseerd naar een duurzaam en klimaatbestendig waterbeleid. Hierbij zien we met name een voortrekkersrol voor Fryslân in het kader van de integrale (afval)waterketen. Onze inzet blijft dat er kwalitatief voldoende en schoon drinkwater in Fryslân is. Het waterhuishoudingsplan dient o.a. als beleidskader waarbinnen Wetterskip Fryslân kan opereren en is sturend naar de prestatieovereenkomst. Conform het Koersdocument wordt bij belangrijke koerswijzigingen het waterbeleid met betrokkenen samen opgesteld.

Het kader voor het provinciaal **milieubeleid** wordt gevormd door het Provinciaal Milieubeleidsplan 2006-2009 en vindt zijn uitwerking in (actie)programma's. De speerpunten van het milieubeleidsplan zijn o.a. water, klimaat, energie en milieukwaliteit in het landelijk gebied en als thema 's zijn benoemd leefomgeving, bedrijvigheid, landbouw, milieubeleid voor landelijk gebied, bagger, bodem, klimaat, internationale samenwerking, vergunningverlening en handhaving en relatie met natuur- en milieuorganisaties.

Een **integrale visie op duurzame ontwikkeling** vanwege de gevolgen van klimaatverandering zal ingaan op watertechnologie, duurzame energie, woningbouw, landbouw, mobiliteit, kennis, de voorbeeldfunctie van de provincie, innovatieve projecten, enz.

Infrastructuur

Het bestaande beleid ten aanzien van infrastructuur (verkeer en vervoer) is opgenomen in het PVVP 2006. Het hoofddoel van het PVVP 2006 is het realiseren van een duurzaam verkeer- en vervoersysteem, dat voldoet aan de verplaatsingsbehoefte van inwoners en bezoekers aan Fryslân, dat voldoet aan de behoefte om goederen te transporteren, dat bijdraagt aan de versterking van de economie, dat veilig is, en dat de schade aan natuur, landschap en milieu weet te beperken.

Voor ons staat voorop dat we moeten streven naar goed openbaar vervoer voor iedereen. Uitgangspunt voor het provinciaal openbaar vervoerbeleid blijft de huidige systematiek. De huidige knelpunten zullen worden opgelost in overleg met de gebruikers en de vervoerders, waarbij de situatie op het platteland in het bijzonder de aandacht heeft, evenals kwetsbare groepen.

Voor wat betreft de Zuiderzeelijn (ZZL) staan wij nog steeds op het standpunt dat deze alleen kan worden aangelegd mits landschappelijk goed ingepast.

Lemmer

De afspraak die gemaakt is over het aanpakken van de verkeershinder op de rondweg Lemmer wordt nagekomen; voor de lange termijn is in onze visie de beste oplossing een gedeeltelijke verdubbeling van de bestaande N359 in combinatie met een aquaduct bij de Zijlroede.

N381

De besluitvorming over de N381 willen we op korte termijn afronden. Gezien de verkeersprognoses gaan we uit van een in het landschap ingepaste enkelbaans autoweg met ongelijkvloerse kruisingen. Het tracé Ureterp-Donkerbroek wordt ten westen van de buurtschap Klein Groningen aangelegd. Dit deel wordt ruimtelijk vierbaans gereserveerd. Vanaf Donkerbroek tot aan Oosterwolde wordt de weg op het bestaande tracé geprojecteerd zonder vierbaans ruimtereservering.

Bereikbaarheid Leeuwarden

De oplossing van de bereikbaarheidsproblematiek van Leeuwarden heeft hoge prioriteit. Dit vraagt om een samenhangend pakket van maatregelen op het gebied van wegen, openbaar vervoer, fietsverkeer en vaarwegen. Wij geven aan onze inzet vorm door de instelling van een Mobiliteitsfonds voor Leeuwarden.

Maatregelen traverse Harlingen en knooppunt Joure

Samen met het Rijk en de gemeente Harlingen werken wij aan een toekomstvisie op de traverse Harlingen in rijksweg 31, als onderdeel van een masterplan voor Harlingen, dat gericht is op brede ontwikkeling, en als onderdeel van de bereikbaarheid van Leeuwarden vanaf de Afsluitdijk.

Voor knooppunt Joure streven wij ernaar om samen met het Rijk zo spoedig mogelijk met een passende oplossing te komen, en een goede inpassing van de afspraken hierover in de visie op dit knooppunt voor de lange termijn.

Vaargeul Harlingen

Om de ontwikkeling van Harlingen als havenstad te stimuleren, zullen de vaargeulen door de Waddenzee, zowel naar de Noordzee als naar Kornwerderzand, op voldoende diepte moeten blijven.

Koersaccenten

Op basis van het koersdocument en zo mogelijk aansluitend bij het bestaande beleid, kiezen wij de komende vier jaar binnen het thema Omjouwning voor de volgende investeringen.

Ecologische duurzaamheid
Onderzoek alternatieve zoutwinning onder Waddenzee
Duurzame energie opplussen bestaand (tijdelijk) budget
Natura 2000 van onderop (binnen bestaande begroting)
Boek samenstellen voor goede voorbeelden samengaan landbouw en natuur
Uitvoering integrale visie in Verkeer en vervoer (stimuleren fietsverkeer en gebruik duurzame brandstoffen)
Natuur en water
Compensatie daling grondprijs
Actief grondbeleid
Plan Robuuste Natte As
Compensatie voor Boeren bij Natuurbeleid, Uitwerking Programma Beheer in Fryslân (deels uit ILG)
Voorbeeldproject Noordelijke Schil, Beleefnatuur
Ruimtelijke kwaliteit
Werkplan Herstructurering bestaand bebouwd gebied (incl. pijplijnprojecten, woningbouw en bedrijventerreinen)
Startersleningen
Stedelijke gebiedsontwikkeling cofinanciering van de uitvoering
Plan voor karakteristieke fryske bebouwing (tjserken, pleatsen, doarps- en stedsbebouwing ensfh.)
Infrastructuur
Oplossen huidige knelpunten OV (bestaande begroting)
Pilot OV voor scholieren
Pilot innovatieve vormen OV
Structureel onderhoud agv verlaging onderhoudsniveau

In de Begroting 2008 en verdere begrotingen wordt een nadere prioritering van de projecten, alsmede een verdere uitwerking en financiële onderbouwing opgenomen.

Financiën

Elk jaar dient Provinciale Staten een sluitende meerjarenbegroting vast te stellen. Om tot een sluitende begroting te komen, wordt het financieel kader regelmatig geactualiseerd.

In deze paragraaf wordt eerst aangegeven wat de geactualiseerde beschikbare financiële ruimte is. Het financiële kader is onderverdeeld in twee componenten, de algemene middelen en de opcenten op de motorrijtuigenbelasting.

Aan de geactualiseerde financiële ruimte zijn de ombuigingen van het bestaande beleid dat niet koersversterkend is, toegevoegd. Vervolgens zijn de financiële consequenties van de ambities afgezet tegen de beschikbare financiële ruimte.

In de Inleiding van dit akkoord is al aangegeven dat er een spanning bestaat tussen de beschikbare financiële ruimte en de uitgewerkte ambities. De mogelijkheden om extra financiële ruimte te creëren, zijn achtereenvolgens:

- bezuinigen naar aanleiding van koerstakendiscussie
- ambities temporiseren
- opcenten verhogen
- overige mogelijkheden
- inzet Falcon

Dit wordt aan het eind van deze paragraaf verder uitgewerkt.

Beschikbare financiële ruimte

1 Algemene middelen

tabel 1 beschikbare ruimte Algemene middelen

bedragen x € 1.000	2008	2009	2010	2011	Totaal
Stand 1 ^e rapportage 2007; na 6 ^e en 7 ^e begrotingswijziging	3.500	2.100	7.700	14.800	28.100
Nuondividend 2006	35.500				35.500
<i>Subtotaal</i>	<i>39.000</i>	<i>2.100</i>	<i>7.700</i>	<i>14.800</i>	<i>63.600</i>
Bezuiniging Rijk:					
Evenredig aandeel Provinciefonds*	-2.200	-2.300	-3.100	-3.500	-11.100
Inlopen vermogensoverschotten*	-18.000	-18.000	-18.000	-18.000	-72.000
<i>Subtotaal</i>	<i>-18.800</i>	<i>-18.200</i>	<i>-13.400</i>	<i>-6.700</i>	<i>-19.500</i>
Ombuigingen bestaand beleid	1.900	2.500	2.500	2.500	9.400
Totaal beschikbare ruimte algemene middelen	20.700	-15.700	-10.900	-4.200	-10.100

* Het gaat hier om een inschatting op basis van de verdeelsleutel Provinciefonds. Het definitieve bedrag is binnenkort (eind mei/ begin juni) bekend.

Het Nuondividend over 2006, ontvangen in 2007, wordt ingezet voor de Begroting 2008. De hoogte van het Nuondividend voor de komende jaren is moeilijk in te schatten op dit moment. Dit is afhankelijk van verschillende factoren, zoals de winstverwachting, incidentele baten en de eventuele fusie met Essent. Per jaar wordt het uitgekeerde dividend opgenomen in het financieel kader.

2 Inzet provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting

Tot 2003 werden alle door ons geheven opcenten (50,6 punten) ingezet als algemeen dekkingsmiddel. Volgens de huidige afspraken zijn de verhogingen van de opcenten sindsdien bedoeld voor projecten op het gebied van Verkeer en vervoer.

De komende collegeperiode kunnen de opcenten behalve voor programma Verkeer en vervoer ook ingezet worden voor andere koersversterkende projecten. Wij volgens kritisch de relatie tussen de inkomsten uit de opcenten en de uitgaven aan verkeer en vervoer.

tabel 2 beschikbare ruimte provinciale opcenten, incl. ombuigingen

bedragen x € 1.000	2007	2008	2009	2010	2011	Totaal
Stand Informatieve Kaderbrief 2008	-1.100	2.100	2.800	1.100	5.900	10.800
Ombuigingen bestaand beleid Verkeer en vervoer		2.400	2.400	5.500	5.200	15.500
Totaal beschikbare ruimte provinciale opcenten incl. ombuigingen	-1.100	4.500	5.200	6.600	11.100	26.300

Beide componenten van het financieel kader worden in tabel 3, zie hieronder, samengevoegd.

tabel 3 Totaal beschikbare financiële ruimte

bedragen x € 1.000	2008	2009	2010	2011	Totaal
Totaal beschikbare ruimte algemene middelen	20.700	-15.700	-10.900	-4.200	-10.100
Totaal beschikbare ruimte opcenten incl. ombuigingen	3.400	5.200	6.600	11.100	26.300
Totale beschikbare financiële ruimte	24.100	-10.500	-4.300	6.900	16.200

Financiële consequenties koersversterkende ambities

De accenten/ ambities, zoals opgenomen in het koersdocument zijn vertaald in voornemens. In de Begroting 2008 wordt een eerste uitwerking hiervan voorgelegd.

Onderstaand is een voorlopig overzicht opgenomen van de financiële consequenties van de koersversterkende ambities. Het college werkt aan een min of meer evenredige verdeling van de middelen over de drie koersthema's, waarbij nadrukkelijk aandacht is voor cofinanciering. Europese middelen worden maximaal benut.

tabel 4 financiële consequenties

bedragen x € 1.000	Minsken	Wurk	Omjouwing	Wize werop	Totaal
Koersaccenten	32.600	5.000	17.300	8.400	63.300
Beleidsvoorstellen	3.900	88.700	36.500	0	129.100
Aflopende tijdelijke budgetten	7.200	500	4.000	0	11.700
Totaal	43.700	94.200	57.800	8.400	204.100

Beschikbare financiële ruimte versus ambities

tabel 5 ruimte versus ambities

bedragen x € 1.000	2008	2009	2010	2011	Totaal
Beschikbare financiële ruimte	24.100	-10.500	-4.300	6.900	16.200
Totale financiële consequenties ambities koersdocument	24.100	56.300	62.500	61.200	204.100
Ruimte -/- ambities	0	-66.800	-66.800	-54.300	-187.900

Voor het jaar 2008 is de begroting sluitend. Uit de bovenstaande tabel blijkt verder dat de financiële ruimte vanaf 2009 onvoldoende is.

De coalitie ziet 2008 als jaar waarin de ambities uitgewerkt worden. In de jaren daarna verwachten wij tot concrete uitvoering te komen. Door de reguliere planning & controlproducten wordt periodiek bekeken of eventuele bijstellingen in de uitvoering van de ambities nodig zijn.

Hieronder staat een aantal mogelijkheden genoemd om extra financiële ruimte te creëren.

Mogelijkheden voor extra financiële ruimte

1. Bezuinigingen

Bezuinigingen als gevolg van de permanente koerstakendiscussie. Uit de tabellen 1 en 2 blijkt dat voor de Begroting 2008 reeds € 26 miljoen over de periode 2008 – 2011 omgebogen wordt. Het betreft hier niet-koersversterkend bestaand beleid. Deze € 26 miljoen komt bovenop de bezuiniging op de bedrijfsvoering van € 10 miljoen, structureel v.a. 2010.

2. Temporiseren

Begrotingsvoorstellen worden zeer kritisch bekeken op kasritme, uitvoerbaarheid, op doelmatigheid/ doeltreffendheid èn in relatie gebracht met de koersaccenten.

3. Opcenten verhogen

De opcenten worden verhoogd tot ten minste het landelijk gemiddelde. In 2007 is het landelijk gemiddelde 72,6 punten, in Fryslân gaat het om 67,3 punten. Voor 2008 is al rekening gehouden met een stijging van 10,5 punt, de verwachting is dat Fryslân door deze stijging rond het landelijk gemiddelde uitkomt. De opcenten blijven meegaan met een eventuele stijging van het landelijke gemiddelde.

Daarnaast is het van strategisch belang om de opcenten te verhogen. Het kabinet heeft besloten de motorrijtuigenbelasting af te schaffen. Over het vervangende belastinggebied bestaat nog geen duidelijkheid.

4. Overige mogelijkheden

Dit zijn vooral de “boven de markt zwevende budgetten” zoals de Doeluitkering Jeugdzorg, extra Nuon dividend/ fusiedividend, Waddenfonds en de aardgasbaten. Het is op dit moment moeilijk om van deze bedragen een indicatie te geven.

Verder wordt bekeken of bij de herijking van het afschrijvingsbeleid dat gaat over investeringen met maatschappelijk nut in de openbare ruimte, afschrijvingstermijnen verlengd kunnen worden.

5. Inzetten Falcon

Sinds 2006 is Falcon operationeel. Dit betekent dat met de waarde van de Nuon-aandelen als onderpand leningen kunnen worden aangegaan. Vooralsnog is overeengekomen dat we

voor maximaal € 400 miljoen kunnen lenen. Het is mogelijk om in 2007 € 55 miljoen oplopend tot € 75 miljoen in 2011 in te zetten. Ook is een eenmalige extra trekking van € 150 miljoen mogelijk.

Wij verzoeken het college om bij de aanbidding van de Begroting 2008 met een nadere uitwerking van de criteria te komen voor de besteding van de Falconmiddelen. In het Koersdocument is uitgegaan van duurzame (sociale, maatschappelijke en infrastructurele) investeringen, die structuurversterkend zijn.

De Falconmiddelen worden niet ingezet om de exploitatiemeerjarenbegroting sluitend te krijgen.

Tot slot

De hierboven genoemde bedragen zijn indicaties voor de komende collegeperiode. In de Begroting 2008 worden de ambities met bijbehorende financiële consequenties nader onderbouwd.